

Ricard Salvat, amic

Salvador Giner

CATALUNYA

Per a la Núria

Ricard Salvat era massa amic meu perquè els meus mots puguin significar gaire pel que fa a l'avaluació de la seva obra artística i teatral. El meu és només un testimoni personal, el d'un amic constant. La força de les coses ens feren ser-ho durant cinc anys a la Universitat, seguits d'un any acadèmic sencer a Alemanya, on no vam pas anar plegats, sinó que ens hi retrobàrem, de sobte, tots dos. Després hi hagué tot un grapat d'anys en què coincidíem, els estius a Sitges, les dues joves famílies. Durant els temps posteriors, les trobades esdevingueren més escadusseres, però foren intenses. La continuïtat del lligam entre tots dos mai no s'ha trencat. Com qui diu «predestinats a la companyia», ens continuàrem veient i fins i tot donàvem senyals de vida quan l'absència de l'altre es feia massa llarga. La carta o la postal —la darrera recentíssima, ai las!—, en mantenien la flama quan feia uns quants mesos que no ens havíem vist. Les discrepàncies d'estil o de visió entre tots dos eren menors, i mereixen un esment nul.

L'any 1953, les facultats de Filosofia i Dret ocupaven el pati de Lletres de la Universitat de Barcelona. Diuen diverses

fonts publicades que fou allà on ell conegué «Feliu Formosa i Salvador Giner»; és ben cert. Un aclariment: hi havia dos grups prou distints, i en certa manera aliats, en aquella generació que culminà la carrera amb el setge de la policia al Paraninf de la Universitat l'any 1957 i amb una considerable repressió policial. El grup de lletres, on hi havia Marcel Plans, Feliu Formosa, Joaquim Vilar, *Pyrrus Salomet* (de nom legal —mai emprat per ningú que no fos amic seu—, Pere Ramírez i Molas) i jo mateix. I el grup de dret, al qual jo també pertanyia, amb Octavi Pellissa, Joaquim Jordà, Jordi Solé Tura i Luis Goytisolo. Tots els del primer grup érem rojos i separatistes, i molts del segon, com a mínim, rojos. Tan rojos que, de fet, fundàrem la primera cèl·lula del Partit Comunista de Catalunya a la Universitat de Barcelona. L'arribada, des d'Alemanya, d'un comunista més sènior, Manuel Sacristán Luzón, aviat posà ordre, sense gaires escrúpols, dins aquest grup d'espontanis anarquitzants, i produí la primera expulsió *more stalinico*, la d'un servidor de vostès. D'ací el meu etern agraïment a Jordi Solé per la

■ Ricard Salvat i la seva filla Neus a Tortosa (1969).
(Arxiu Família Salvat)

seva santa indignació contra la proflàctica mesura del nouvingut i a Ricard Salvat per la seva, no més petita que la d'en Jordi, tot i que menys efectiva, ja que no havia entrat formalment a la subversiva xarxa clandestina. Cosa ben diferent fou que llavors, i més tard, en Ricard s'atansés força al comunisme europeu (l'occidental), com tanta gent de l'època que ens havíem sentit traïts per les democràcies liberals que cooperaven molt activament amb la vergonyosa dictadura que oprimia Espanya i que exercia, contra la nostra Catalunya, un genocidi cultural quotidià.

En Ricard era amic constant de tots nosaltres sense integrar-se del tot en cap d'aquests dos grups. Només recordo un cas, prou significatiu, en què participà en una tasca comuna. Josep Maria Castellet havia organitzat, a l'Institut de Estudios Mediterràneos —creació franquista sembla que inspirada pel neofeixista Eugeni d'Ors, com a substitutiu de l'Institut d'Estudis Catalans, prohibit per la dictadura—, un seminari —Seminari Boscán— on encetàrem un estudi sobre les diverses generacions recents d'intel·lectuals espanyols. Una mena de projecte historicosociològic que permetia clarament analitzar-les a la llum de la recent Guerra Civil, la persecució, l'exili i l'anorreament de la cultura republicana. Un dels qui hi assistí fou Ricard Salvat, i no recordo si ho feren algun dia altres companys, més perifèrics —per dir-ho així—, com Joaquim Marco, poeta, o Sergi Besser, al cap de poc historiador de la literatura i després professor a Sheffield (aquest, de Morella, era encara més meridional que en Ricard, que era tortosí).

L'interès d'en Ricard pel teatre, si no

vaig errat, data d'aquell moment: el recordo més interessat per l'estudi acadèmic de la seva història que no pas per l'actuació i la representació teatrals mateixes. A les lectures públiques d'obres subversives que fèiem a les aules, hi anaven llavors més sovint Feliu Formosa i Quim Vilar —ambdós, posteriorment, homes de teatre— que no pas ell. En la minuciosa lectura que férem de la *Primera història d'Ester* —privada, semiprivada i pública—, ell no hi era. (Ironia: fou en Ricard qui més tard esdevindria el capdavanter de la difusió del missatge espiuà, del seu malenconiós càntic a la nostra dissortada tribu.) Sí que hi era, en canvi, la nouvinguda al clan, Maria Plans, dolça amiga nostra, germana d'en Marcel, que finalment seria l'esposa d'en Feliu i mare de l'actriu Ester Formosa. Us conto aquesta seva preocupació erudita per la història del teatre perquè en Ricard és recordat avui més sovint com a fundador de l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual, com a director del Festival de Teatre sitgetà i com a director del Festival Internacional tortosí, també de teatre, que no pas com a savi historiador. Potser caldria reivindicar aquest aspecte de la seva tasca. Al país, en la seva època, senzillament no té parió. Esperem, doncs, la reedició dels seus escrits.

Marcats pel setge policíac del Paraním, i llepades les ferides dels «expedients governatius» contra els estudiants rebels, uns quants marxàrem a l'estranger, proveïts de passaports els que poguérem, d'altres —alguns dels que he esmentat— sense. Sense beca i amb poquíssims diners, vaig decidir anar a Colònia —i, conscientment, no a Frankfurt— per estudiar sociologia. Els del «grup de lletres»

ens havíem germanitzat tots, fins al punt que el filòsof i poeta Pyrrus Salomet hi anà (ara és a Basilea, i té una notable obra feta, amb un estudi clàssic sobre Ausiàs Marc, poeta que jo mateix havia homenatjat a l'Antologia poètica universitària), mentre que en Feliu esdevingué un altíssim poeta i un esplèndid traductor de l'alemany.

Vam acabar els estudis amb un coneixement prou acceptable de la llengua d'Hölderlin, apresada a l'Ateneu o a la tot just fundada Escuela de Idiomas Modernos de la Universitat. En Ricard era un dels germanitzats. Se'n va anar a un institut d'art dramàtic que hi havia a Colònia. Fou al passeig de til·lers que hi havia davant la porta principal de la Universitat, al costat de l'elegant monument a sant Albert Magne (com correspon, ja que allà ensenyà aquell savi) que, de sobte, me'l vaig trobar. Un cop feta l'abraçada fortíssima, tots dos ens juràrem que «calia que no ens veiéssim» per a aprendre, així, millor l'alemany i no ensorrar els nostres plans amb aquella constant companyonia que, a l'estranger, impedeix la immersió dels connacionals en el món que volen conèixer de debò. No vam complir ni un sol dia el nostre jurament, i ens veiérem cada dia, com a mínim, dinant a la Mensa, el menjador universitari.

L'amistat de Barcelona era gran, però haig de confessar que el seu *esprit de finesse* de sempre no va satisfer alguns companys, que ara —i, quan dic «ara», vull dir «abans de la seva mort»— es planyen d'haver estat un xic injustos amb aquell jove Ricard. Això els honora, i els honora perquè fa temps que, amb una lleugera malenconia, ho diuen i ho deien. El que no sé és si cap d'ells tingué l'ocasió de fer-

li-ho saber. L'amistat de Colònia va ser la de dos amics inseparables.

Colònia, la Universitat, les ribes del Rin, els vespres de jazz i teatre, les converses sobre si l'havíem encertada sent allí i —en el seu cas— no haver caigut en la temptació berlinesa o —en el meu— en la frankfurtiana, fou el meu any de Ricard Salvat. Fou l'any en què ell em llegia la seva novel·la *Els mig forts*, traducció literal de l'expressió *die Halbstarke*, que llavors es referia al jovent insolent, un xic pòtol, que produïa el desarmament de l'expansió econòmica alemanya de la República Federal, l'occidental. Vaig ser, doncs, testimoni de com es confegí *Animals destructors de lleis*, ja que aquest fou el títol definitiu de l'obra, que es publicà a Mèxic l'any 1961 per culpa de la censura, tot i que, a la fi del nostre any a Colònia, li havien concedit el Premi Joanot Martorell de Novel·la. Tot plegat, el nostre any de Colònia és com si haguéssim fet la «mili» junts, la trinxera junts. D'aquell any, ja no me'n resta cap testimoni, ni tan sols els amics alemanys.

Cinc anys als Estats Units em separaren d'ell, i en tornar ens cercàrem mútuament. Recordo la conversa més llarga que vaig tenir amb ell, a la seva casa del carrer Numància de Barcelona. Un diàleg politico-poètic sobre el que volíem, el que anhelàvem, el que havia de fer cadascú. S'havia acabat el temps dels estudis i dels mers projectes; ara érem dos joves professionals fent la nostra, empenyent endavant —érem a mitjan anys seixanta— allò que cadascú volia, amb una consciència de responsabilitat. Havia canviat un xic, en Ricard. En la seva amable ironia hi havia gotes de sornegueria tortosina, però mai d'amargor, i mai per mai quan hi havia

de fonda Centre Dramàtic del Vallès
Mercat de les Flors 1998

Ricard Salvat

observant el món

per 200 h no treballen!

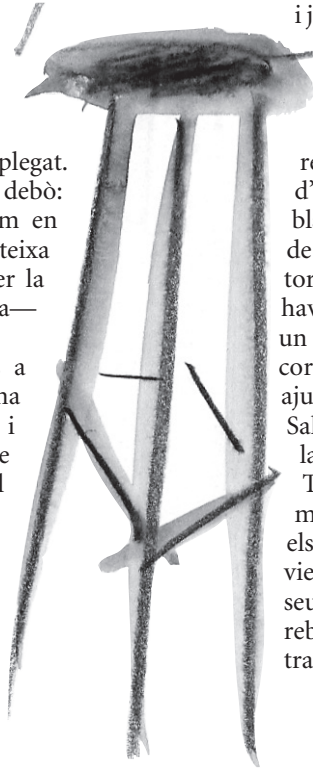
és meravella la capacitat de treball que posem

serants, naps

1 file

la Núria, o les seves filles o la meva dona, que també havia congeniat amb ells, a Sitges. Potser jo també em decantava vers una visió menys babaia de tot plegat. Ens estàvem fent grans de debò: les batalles —que lliuràvem en fronts diferents de la mateixa guerra, pel mateix país, per la mateixa decència pública— ens havien fet grans.

No tinc gaire cosa més a dir, perquè la vivència d'una amistat se l'enduu el vent i només la coneixen els que en gaudeixen. Només vull afegir un detall, que segurament moltes persones saben: Ricard Salvat era un home molt estimat lluny de casa nostra. Després de la revolució portuguesa, l'any 1975, la Montserrat

i jo férem un viatge a Portugal.

En Ricard ens va donar els contactes de tot el món teatral lisboeta i de Porto que ell tenia. Mai no he rebut, pel mer fet de ser amic d'en Ricard, una acollida semblant, enlloc del món. La gent de teatre portuguesa —directors, escriptors, actors—, que havia estat clandestina fins feia un parell de dies, es desfeien en cordialitat, en hospitalitat i en ajut generós. El nom de Ricard Salvat era màgic. Ens envejaven la sort de ser tan amics seus.

Tinc raons per a creure que el mateix caliu es trobà ell a tots els països on ha dut la seva saviesa, la seva aguda mirada, el seu art dramàtic. No sempre el reberen igualment a casa nostra; sol passar. No hi fa res.